

Täysistunto

Tiistai 1.12.2020 klo 14.01—20.04

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 235/2020 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Asian käsittelyyn varataan enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.29 **Sisäministeri Maria Ohisalo** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä. Ehdotettu laki täydentäisi samannimistä Euroopan unionin asetusta. Uusi EU-asetus korvaa voimassa olevan EU-asetuksen ja ehdotettu laki voimassa olevan lain. Lisäksi esityksessä ehdotetaan lisättäviksi rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annettuun lakiin ja rikosrekisterilakiin tarvittavat säännökset. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1. helmikuuta 21 — samaan aikaan, kun EU-asetusta aletaan soveltaa.

Arvoisa puhemies! EU-asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta. Asetus edellyttää kuitenkin poikkeuksellisesti kansallista lainsäädäntöä, koska siinä jätetään jäsenvaltion päättäväksi, millä tavoin se aikoo saavuttaa asetuksen tavoitteen, ja sen vuoksi esitetään tätä kansallista lakia. EU-asetus ja sen nojalla annettava laki vastaavat pitkälti voimassa olevaa sääntelyä. Asetuksen tavoitteena on kuitenkin edelleen tiukentaa ja yhdenmukaistaa EU-maiden järjestelmiä räjähteiden laittoman valmistuksen estämiseksi ottaen huomioon terrorismin ja muun vakavan rikollisen toiminnan aiheuttaman muuttuvan uhan yleiselle turvallisuudelle. Yhdenmukaistuksella varmistetaan myös räjähteiden lähtöaineiden vapaa liikkuvuus sisämarkkinoilla, edistetään talouden toimijoiden välistä kilpailua ja kannustetaan innovointiin esimerkiksi helpottamalla turvallisempien kemikaalien kehittämistä räjähteiden lähtöaineiden tilalle. Asetus ei koske tilanteita, joissa aineita tarvitaan ammatti-, elinkeino- tai liiketoiminnassa. Siten asetusta ei koske esimerkiksi maanviljelijöitä tai teollisuutta. Tämä on tilanne tälläkin hetkellä. Asetus koskee myös netin kautta tehtävää kaupaa, kuten tälläkin hetkellä.

Asetuksessa räjähteiden lähtöaineet jaetaan kahteen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä ovat aineet, joiden käyttö joko tulee kieltää kokonaan kuluttajilta tai niiden hankkimista ja käyttöä varten tarvitaan viranomaisten myöntämä lupa. Toisessa ryhmässä ovat aineet, joi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2020 vp

ta koskevista epäilyttävistä liiketoimista tai huomattavista katoamisista ja varkauksista tulee ilmoittaa viranomaiselle. Vastaava jako on voimassa tälläkin hetkellä.

Suomessa esitetään säilytettäväksi lupajärjestelmä. Eli jos yksityishenkilö haluaa käyttää tai hankkia asetuksessa tarkoitettuja aineita, hän tarvitsee jatkossakin tähän luvan Poliisihallitukselta. Lupajärjestelmä on toiminut hyvin, ja se on vähentänyt yksityishenkilöiden osalta räjähteiden lähtöaineiden kysyntää. Toinen vaihtoehto olisi ollut kieltää yksityishenkilöiltä kaikki asetuksen tarkoittamat aineet. Tämä olisi kuitenkin ollut kohtuutonta ottaen huomioon, että aineilla on selkeitä laillisia käyttötarkoituksia, kuten niiden käyttö puhdistusaineena tai harrastustoiminnassa. Edelleen, jatkossakin, keskusrikospoliisi olisi se viranomainen, jolle tulee ilmoittaa tiettyjä aineita koskevista epäilyttävistä liiketoimista ja aineiden huomattavista katoamisista ja varkauksista. Voimassa olevan asetuksen nojalla ilmoituksia on tullut vain kymmenkunta.

Arvoisa puhemies! Käyn seuraavassa läpi pääkohdat siitä, mikä tulee muuttumaan nykyisestä.

Uusi asetus tulee kieltämään yksityishenkilöltä tietyt kloraatit ja perkloraatit. Käytännössä tämän kiellon merkitys on Suomessa vähäinen, sillä kyseisiin aineisiin ei tähänkään mennessä ole haettu kuin muutama lupa. Myös ammoniumnitraatti yli 16 painoprosentin pitoisena on jatkossa kielletty kuluttajilta. Merkittävämpää sen sijaan on se, että rikkihappo yli 15 painoprosentin pitoisena tulee kuluttajille luvanvaraiseksi. Rikkihappo on yleisesti käytetty aine.

Kuluttajia koskeva uusi velvollisuus on se, että heidän on jatkossa ilmoitettava tiettyjen hankkimiensa aineiden huomattavista katoamisista ja varkauksista 24 tunnin kuluessa katoamisen tai varkauden havaitsemisesta viranomaiselle, mikä Suomessa siis on tällä hetkellä keskusrikospoliisi. Lupaviranomaisen eli Poliisihallituksen tulee jatkossa tarkistaa aikaisempaa tarkemmin luvanhakijan taustat, mukaan lukien mahdolliset rikostuomiot muissa EU-maissa. Poliisihallitus toimittaisi tätä koskevan pyynnön Oikeusrekisterikeskukselle, joka tekisi tiedustelun toisiin jäsenvaltioihin. Luvan myöntämiseen liittyy aina harkintaa, ja Poliisihallitus harkitsee, mikä merkitys mahdollisella rikosrekisterimerkinällä on.

Uutta on myös se, että liiketoimen yhteydessä on jatkossa tarkistettava paitsi kuluttajan lupa hankkia tiettyä räjähteiden lähtöainetta myös kuluttajan henkilöllisyys. Näin varmistetaan, että ostaja on varmasti luvan saanut henkilö. Ammattikäyttäjän on puolestaan osoitettava olevansa ammattikäyttäjä ja että hän tarvitsee ainetta elinkeinotoiminnassaan. Näillä toimenpiteillä on turvallisuutta lisäävä vaikutus.

Asetus koskee myös oikeushenkilöitä, jos ne hankkivat, tuovat, pitävät hallussaan tai käyttävät sellaisia lähtöaineita, joita ne eivät tarvitse elinkeino- tai liiketoiminnassaan. Tällöin niitä siis koskevat samat säännöt kuin kuluttajia. Voimassa oleva asetus koskee myös talouden toimijoita, jotka toimivat verkossa. Uudessa asetuksessa heitä koskevia velvoitteita täsmennetään. Myös verkossa toimivien talouden toimijoiden olisi koulutettava henkilöstönsä, ja niillä olisi oltava käytössään asianmukaiset menettelyt epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseksi. Niiden olisi myös tarkastettava asiakkaan henkilöllisyys ja varmistettava, että aiotun liiketoimen kattava lupa on myönnetty.

Uutena asiana asetuksessa säädetään verkossa toimivista markkinapaikoista. Niiden tulee ilmoittaa käyttäjilleen, jotka aikovat asettaa saataville tiettyjä räjähteiden lähtöaineita, asetuksen mukaisista velvoitteista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2020 vp

Asetuksen mukaan jäsenvaltion on myös nimettävä kansalliset tarkastusviranomaiset valvomaan asetuksen soveltamista. Suomessa näitä viranomaisia olisivat poliisi, Tulli sekä Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Tarkastusviranomaisille esitetään toimivaltuuksia puuttua valvonnallisin keinoin sellaiseen toimintaan, jossa ei noudateta lähtöaineasetuksen tai esitetyn kansallisen lain säännöksiä. Kyse olisi tuolloin kielloista ja määräyksistä. Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle esitetään myös oikeus tehostaa antamaansa kieltoa tai määrystä uhkasakolla tai uhallä, että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella tai toiminta keskeytetään. Uutta on myös velvoite koulutuksen tarjoamisesta lainvalvonta- ja tulliviranomaisille sekä pelastustyöntekijöille EU-asetuksen sisällöstä ja tavoitteista sekä erityinen tiedottaminen asetuksen sisällöstä.

Arvoisa puhemies! Asetuksen soveltaminen tulee aiheuttamaan jonkin verran hallinnollista taakkaa yrityksille, joille tulee uutena velvollisuutena säilyttää kunkin liiketoimen osalta asetuksessa tarkemmin määrätty tiedot 18 kuukauden ajan liiketoimen päivämäärästä. Tiedot sisältävät myös henkilötietoja, mikä asettaa yrityksille velvoitteen tietosuojasäännösten noudattamisesta henkilötietojen säilyttämisessä. Sinänsä luvan pyytäminen nähtäväksi tiettyjen lähtöaineiden myynnin yhteydessä on jo tuttu menettely yrityksille nykyisen säännöksen perusteella. Uusi asetus ei aiheuta muutoksia yrityksen veroihin tai maksuihin, eikä sillä ole vaikutusta yritystukiin. Asetus ei myöskään edellytä muutoksia yrityksen lupa- tai raportointimenettelyihin. Asetus aiheuttaa myös vähäiseksi katsottavia kustannuksia viranomaisille muun muassa lisääntyneinä tehtävinä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi muiden maiden suunnitelmista ja toteuttamista keinoista. Lupajärjestelmän kaikkien tai tiettyjen aineiden osalta säilyttävät tai ottavat käyttöön Ruotsi, Tanska, Alankomaat ja Itävalta. Sen sijaan Virossa, Latviassa, Belgiassa, Luxemburgissa, Kroatiassa ja Tšekin tasavallassa kielletäisiin tavallisilta kansalaisilta lähtöaineasetuksen liitteessä I tarkoitettut aineet. — Kiitos.

17.37 Antti Kurvinen kesk: Herra puhemies! Käsittelemme täällä räjähteisiin liittyvää esitystä. Tätä itse asiaa sääntelee Euroopan unionin asetus, joka on suoraan sovellettavaa oikeutta Suomessakin, mutta jonkin verran asiaa täytyy tarkentaa myös omalla lainsäädännöllä, esityksellä laiksi räjähteiden lähtöaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä ja siihen liittyviksi lakimuutoksiksi, joilla kumotaan aikaisempi samaa asiaa koskenut lainsäädäntö.

Tämä on laki, joka käsittelee ennen kaikkea sitä, minkälaisia aineita kuluttajat voivat pitää hallussaan, ja tämä ei koske yritystoimintaa eikä esimerkiksi maataloutta. Nämä ovat varmaan huomionarvoisia seikkoja. Ehkä semmoisia muutoksia, mitä tässä sisäministerikin oikein hyvin kävi läpi, muutoksia, joita sitten hallintovaliokunta jatkaa käsittelyssä, on, että jatkossa kuluttajat eivät voi hankkia tiettyjä kloraatteja ja perkloraatteja kuin tietyn pitoisina ja ehkä sellainen laajemmin tunnettu aine kuin rikkihappo tulee nyt luvanvaraiseksi.

Kuitenkin kaiken kaikkiaan tämä esitys on hallituksen arvion mukaan sellainen, että juurikaan Suomessa ei muutu oikeustila ja nykytila, miten räjähteitä säännellään, ja myöskin lupajärjestelmä pysyy pääsääntöisesti samanlaisena. Joitakin muutoksia tuossa tuli, mitä sisäministeri kävi läpi, ja näiden muutosten tavoitteena — nämä ovat EU:sta lähtöisin, tosiaan EU-asetuksesta lähtöisin, ja niitä täydennetään tällä kansallisella lainsäädännöllä — on tietysti terrorismin torjuminen ja rikollisuuden torjuminen ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vahvistaminen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 155/2020 vp

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin hallintovaliokuntaan.